

Bagińska, Jolanta / Taras, Halina

Jama kultury amfor kulistych z Podlodowa, stan. 2, woj. zamojskie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, 31-34

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JOLANTA BAGIŃSKA, HALINA TARAS

JAMA KULTURY AMFOR KULISTYCH Z PODŁODOWA, STAN. 2, WOJ. ZAMOJSKIE

Na wielokulturowym stanowisku 2 w Podłodowie, gm. Łaszczów, pośród obiektów z epoki brązu (J. Bagińska, E. Banasiewicz, H. Taras 1997, ryc. 2), odkryta została w 1996 r. jama - nr 15 - związana z osadą kultury amfor kulistych (KAK). Znalezisko to godne jest szczególnego zaakcentowania z uwagi na słabą znajomość osad tej kultury we wschodniej Polsce (T. Sulimirski 1968; J. Ścibior 1991).

Przebadany obiekt o średnicy 150 cm, owalny w stropie i okrągły w spągu ujawnił się na głębokości 60 cm. W przekroju prostokątny, sięgał do 135 cm (ryc. 1). W stropie jamy wystąpiły kości zwierzęce (A. Gąsiorowski 1997): na głębokości 60-70 cm kość dzika, zaś w południowej części, na głębokości 70-80 cm, skupisko kości należących do ptaka nieokreślonego gatunku oraz niewielkiego ssaka (koza-owca?). Na głębokości 110 cm pojawiła się duża ilość spalenizny, w tym bardzo regularna, okrągła plama węglowa o średnicy 15 cm, która po kilku centymetrach płasko się wypłynęła (drewniany krążek-pokrywka naczynia?). Poniżej spalenizny, na dnie jamy - głębokość 110-130 cm - znaleziono rumowisko ceramiki, z którego zrekonstruowano 4 naczynia oraz wyodrębniono fragmenty (3-6?) innych. Tutaj wystąpiły też kości dzika oraz pojedyncze kości kozy-owcy i ptaka (przeniesione prawdopodobnie przez gryzonie ziemne z wyższego poziomu).

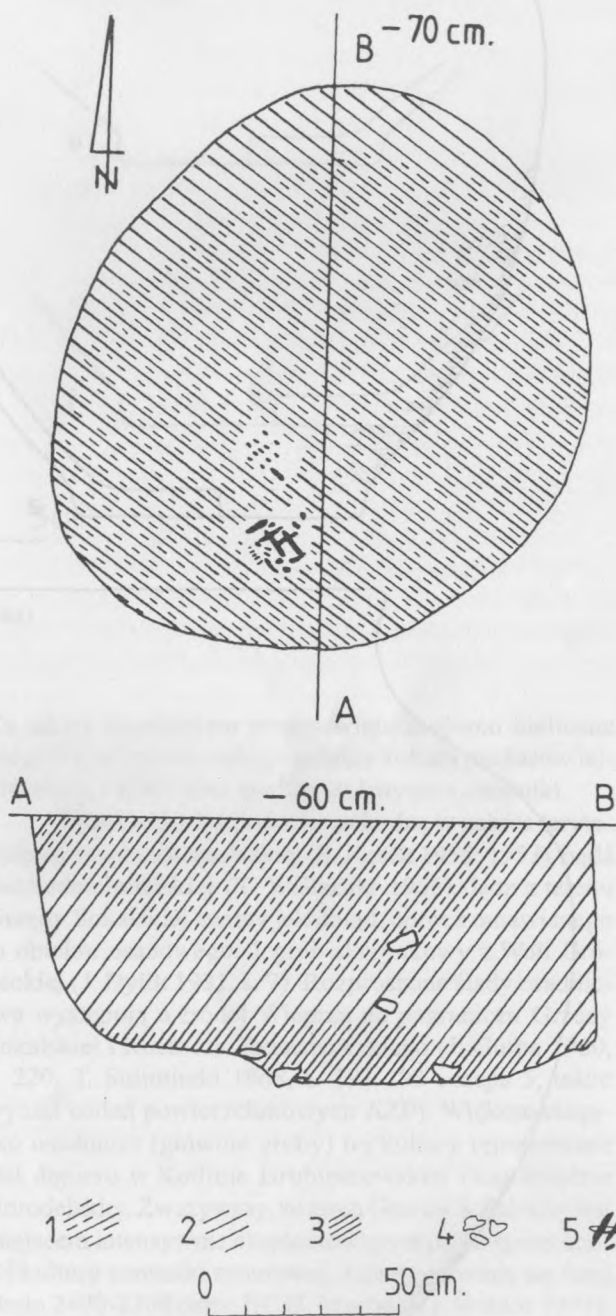
Użytkowanie obiektu przerwane zostało wskutek pożaru (warstwa spalenizny), który strawił zewnętrzną wyższą konstrukcję (zadaszenie). Jej pozostałości zawaliły się do wnętrza jamy przykrywając zdeponowane tam przedmioty. Kontakt z ogniem nie trwał jednak długo, gdyż ceramika nie została wtórnie wypalona, nie przepaliły się także kości. Tak zabezpieczona pierwotna zawartość jamy ma walory zespołu zwarteo.

Opis znalezisk:

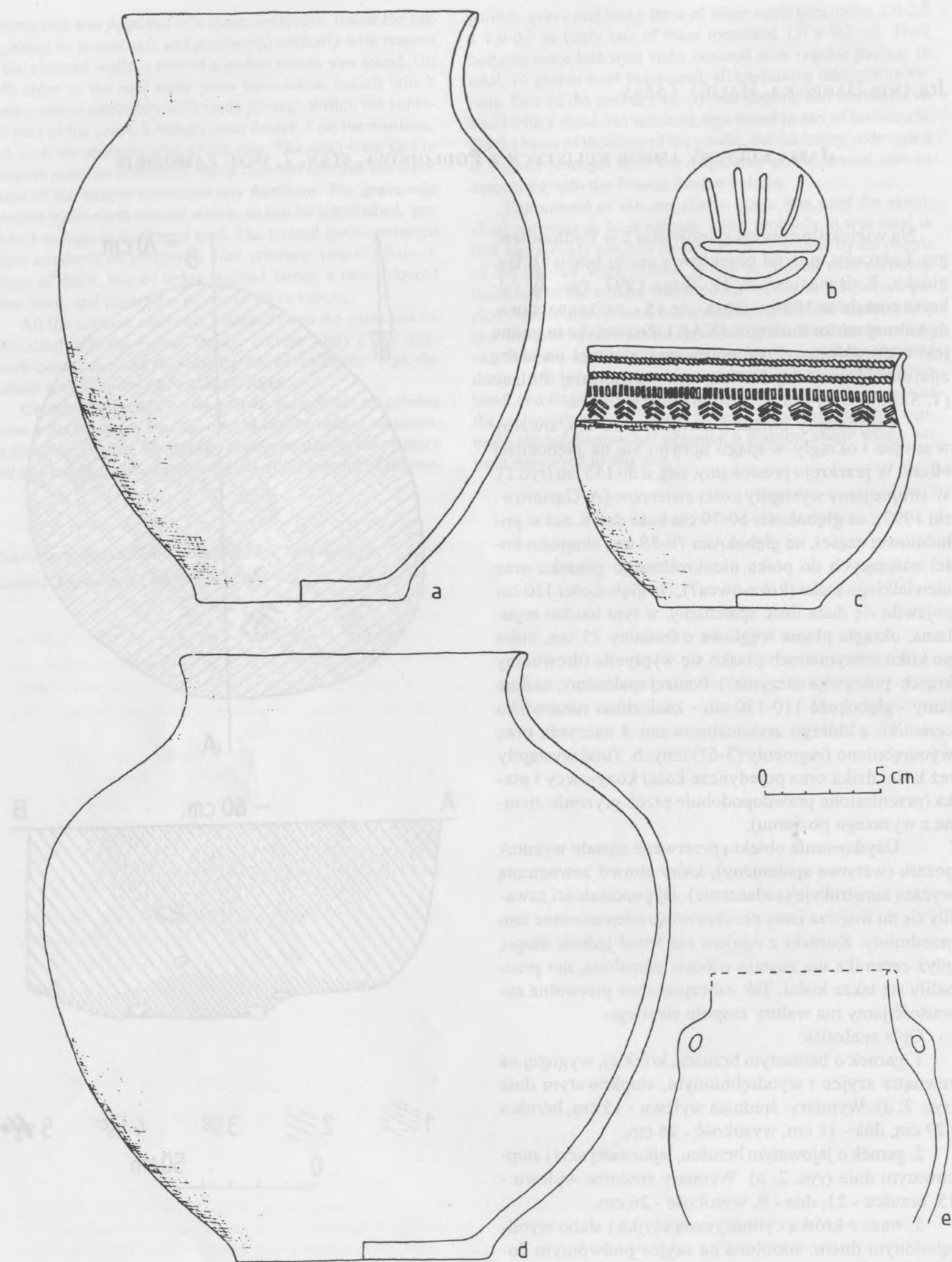
1. garnek o baniastym brzuścu, krótkiej, wygiętej na zewnątrz szyjce i wyodrębnionym, stopkowatym dnie (ryc. 2: d). Wymiary: średnica wylewu - 15 cm, brzuśca - 27 cm, dna - 11 cm, wysokość - 26 cm,

2. garnek o jajowatym brzuścu, lejkowatej szyi i stopkowatym dnie (ryc. 2: a). Wymiary: średnica wylewu - 15, brzuśca - 21, dna - 9, wysokość - 26 cm,

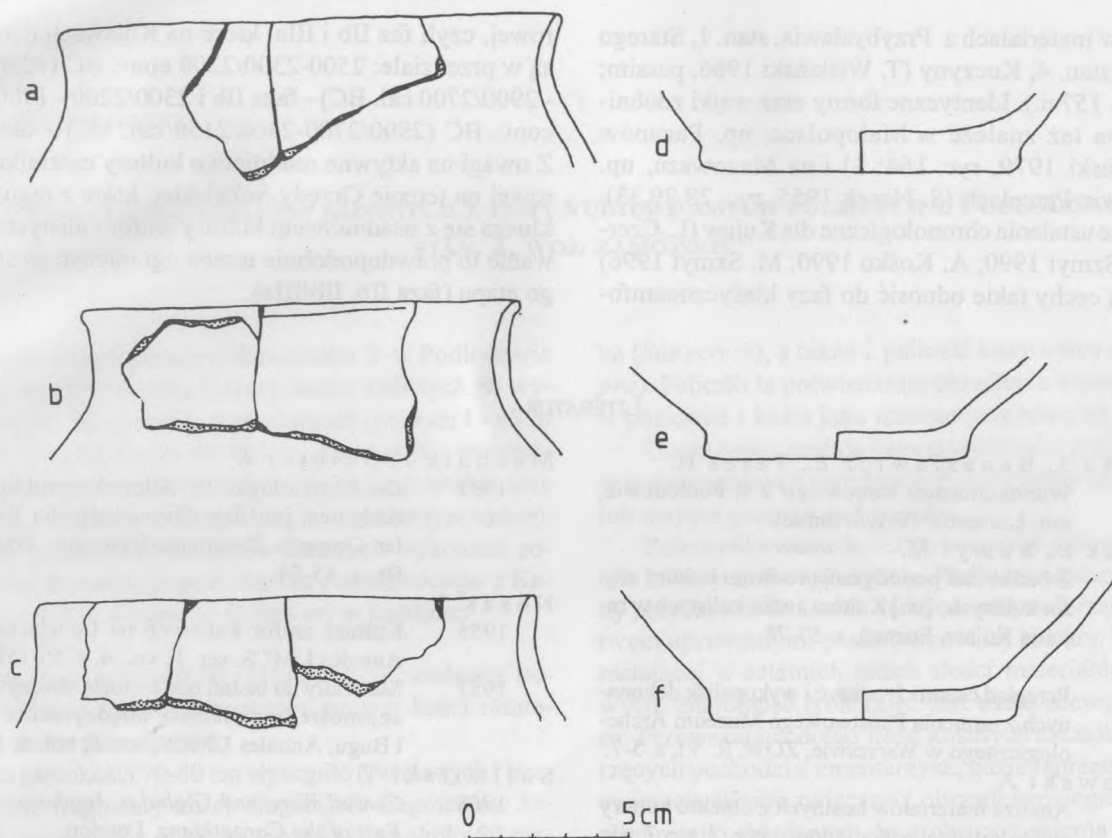
3. waza z krótką cylindryczną szyjką i słabo wyodrębnionym dnem, zdobiona na szyjce podwójnym dookołnym odciskiem sznura, zaś poniżej ornamentem stempelkowym w układzie poziomym i pionowym - „rybiej ości” (ryc. 2: c). Na wewnętrznej powierzchni

Ryc. 1. Podłodów, stan. 2 – obiekt nr 15.1 – próchnica czarna, 2 – less z domieszką próchnicy (brązowo-szary), 3 – spalenizna, 4 – ceramika, 5 – kości (rys. J. Bagińska).

Ryc. 2. Podlodów, stan. 2. Naczynia z obiektu nr 15 (rys. J. Bagińska).

Ryc. 2. Podlodów, stan. 2. Naczynia z obiektu nr 15 (rys. J. Bagińska).

dna znajduje się słabo widoczny, ryty wzór, stanowiący kombinację linii poziomych, pionowych i łukowych (ryc. 2: b),

4. fragmenty dwuuczej amfory o jajowatym brzuscu i płaskich uszkach nalepionych na przejściu szyi w brzusiec. Wymiary: przybliżona średnica wylewu - 8 cm, średnica brzuśca - 12 cm,

5. fragmenty wylewów 3 naczyń o średnicach 14-16 cm (ryc. 3: a-c) oraz fragmenty 3 stopkowatych den o średnicach 8-10 cm (ryc. 3: d-f), możliwe że tych samych naczyń. Ponadto wyróżniono 11 bardzo drobnych, zniszczonych fragmentów brzegów naczyń mogących pochodzić zarówno z opisanych naczyń, jak też z innych.

Ceramika jest jednolita technologicznie, wykonana z gliny schudzonej drobnym, granitowym tłucznem i piaskiem, stanowiącym zapewne naturalną domieszka gliny. Tylko w przypadku naczynia nr 2 do gliny oprócz tłucznia granitowego dodany został szmat ceramiczny. Naczynia są kruche, słabo wypalone, o powierzchniach plamistych, wielobarwnych oraz zwartych, najczęściej dwubarwnych przełomach.

Początki KAK w środkowowschodniej Polsce wiązane są zwykle dopiero z II fazą tej kultury i datowane najwcześniej na połowę III tys. conv. BC (T. Wiślański 1966, s. 128; 1979, s. 267; J. Ścibior 1991, s. 52).

Za takim datowaniem przemawiają zarówno nieliczne daty C14, wzajemne relacje między kulturą pucharów lejkowych i KAK oraz analiza stylistyczna ceramiki.

Materiały z Podlodowa wchodzą w zakres terytorialny grupy hrubieszowskiej (S. Nosek 1955; 1957), bądź wschodniolubelskiej (T. Wiślański 1966), lecz z terenu Grzędy Sokalskiej znany jak dotąd, oprócz omawianego tu obiektu osadowego, 1 grób skrzynkowy z Woli Gródeckiej (J. Dylak 1931, s. 7). Rozproszone ślady osadnictwa występują u źródeł Wieprza na pograniczu Grzędy Sokalskiej i Roztocza Tomaszowskiego (J. Gurba 1960, s. 220; T. Sulimirski 1968, s. 191-193 i mapa 5; także wyniki badań powierzchniowych AZP). Większe skupisko osadnicze (głównie groby) tej kultury rejestrowane jest dopiero w Kotlinie Hrubieszowskiej i na Grzędzie Horodelskiej. Zważywszy, że teren Grzędy Sokalskiej jest miejscem intensywnie eksploatowanym przez społeczności kultury ceramiki sznurowej, które pojawiają się tutaj około 2400-2300 conv. BC (J. Machnik, J. Ścibior 1991), zakłada się niekiedy wzajemne wykluczanie się osadnictwa obydwu kultur (S. Ścibior 1991, s. 62).

Formy naczyń oraz zdobnictwo ceramiki z Podlodowa (ale też z Woli Gródeckiej) wykazują nawiązania do materiałów fazy II i III w Wielkopolsce i na Kujawach; analogiczne jak na wazie z Podlodowa zdobienie wystę-

puje, np. w materiałach z Przybysławia, stan. 1, Starego Brześcia, stan. 4, Kuczyny (T. Wiślański 1966, *passim*; 1979, ryc. 157 n.). Identyczne formy oraz wątki zdobnicze można też znaleźć w Małopolsce, np. Pacanów (T. Wiślański 1979, ryc. 164: 1) i na Mazowszu, np. w Rębkowie-Parcelach (S. Nosek 1955, ryc. 28,29,33). Najnowsze ustalenia chronologiczne dla Kujaw (L. Czerniak, M. Szmyt 1990; A. Koško 1990; M. Szmyt 1996) pozwalają cechy takie odnosić do fazy klasyczoamfo-

rowej, czyli faz IIB i IIIa, które na Kujawach datowane są w przedziale: 2500-2300/2200 conv. BC (3250/3100 - 2900/2700 cal. BC) - faza IIB i 2300/2200 - 1900/1850 conv. BC (2900/2700-2400/2150 cal. BC) - faza IIIa. Z uwagi na aktywne osadnictwo kultury ceramiki sznurkowej na terenie Grzędy Sokalskiej, które z reguły wyklucza się z osadnictwem kultury amfor kulistych, datowanie to prawdopodobnie trzeba ograniczyć do starszego etapu (faza IIB, IIB/IIIa).

LITERATURA

- Bągińska J., Banasiewicz E., Taras H.
1997 Wielokulturowe stanowisko 2 w Podludowie, gm. Łaszczów (w tym tomie).
- Czerniak L., Szmyt M.
1990 Z badań nad periodyzacją rozwoju kultury amfor kulistych, [w:] *Kultura amfor kulistych w rejonie Kujaw*, Poznań, s. 53-78.
- Dylik J.
1931 Przegląd ostatnich odkryć i wykopalisk dokonanych z ramienia Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, ZOW, R. VI, s. 5-7.
- Gąsiorowski A.
1997 Analiza materiałów kostnych z obiektu kultury amfor kulistych z Podludowa, stan. 2, gm. Łaszczów (w tym tomie).
- Gurba J.
1960 Neolithic Settlements on the Lublin Loess Upland, *Annales UMCS*, sec. B, vol. 15, s. 211-233.
- Koško A.
1990 Kultura amfor kulistych a kultura pucharów lejokowatych, [w:] *Kultura amfor kulistych w rejonie Kujaw*, Poznań, s. 87-113.
- Machnik J., Ścibior J.
1991 Die Chronologie der Schnurkeramikultur in Südpolen, [w:] *Die Chronologie der Regionalen Gruppen. Zusammenfassungen*, Freiburg i. Br., s. 45-54.
- Nosek S.
1955 Kultura amfor kulistych na Lubelszczyźnie, *Annales UMCS*, sec. F, vol. 4, s. 55-159.
1957 Materiały do badań nad historią starożytną i wczesnośredniowieczną międzyrzecza Wisły i Bugu, *Annales UMCS*, sec. F, vol. 6, 1951.
- Sulimirski T.
1968 *Corded Ware and Globular Amphorae North-East of the Carpathians*, London.
- Szmyt M.
1996 *Kultura amfor kulistych na Kujawach*, Poznań.
- Ścibior J.
1991 Kultura amfor kulistych w środkowowschodniej Polsce. Zarys problematyki, *Lub. Mat. Arch.*, t. 6, s. 47-65.
- Wiślański T.
1966 *Kultura amfor kulistych w Polsce północno-zachodniej*, Wrocław.
1979 Dalszy rozwój ludów neolitycznych. Plemiona kultury amfor kulistych, *PZPol*, t. II, s. 261-299.

JOLANTA BĄGIŃSKA, HALINA TARAS

A PIT OF THE GLOBULAR AMPHORAE CULTURE AT PODLUDÓW, SITE 2, ZAMOŚĆ VOIVODSHIP

The household pit no 15 discovered in 1996 constitutes the first known settlement of the Globular Amphorae culture in the area of Grzęda Sokalska. The usage of the feature was terminated by a fire which, while causing extensive destruction, preserved some of the deposit (fig. 2-3). Taking into account the stylistic characteristics, the absolute chronology of other features from mid-eastern Poland, as well as mutual cul-

tural interrelations in the younger phases of the Neolithic period, the materials from Podludów can be dated to the period between phase IIB of the Globular Amphorae culture in Kuyavia (2500-2300/2200 BC conv.) and phase IIIa (2300/2200-1900/1850 BC conv.) (L. Czerniak and M. Szmyt 1990; A. Koško 1990; M. Szmyt 1996).

Muzeum im. J. Petera w Tomaszowie Lubelskim
Katedra Archeologii UMCS w Lublinie